

สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญที่ชายแดนใต้: การเมืองวัฒนธรรมของราษฎรในความเปลี่ยนแปลงหลัง 2475

The Constitutional Symbols in Southern Thailand: Cultural Politics of
People in the Change After the Siamese revolution of 1932.

อัฐพล ปิริยะ (Astapon Piriya)

ส.บ. (การปกครอง) (B.Pol.Sc.(Government))

นักวิชาการอิสระ (Independent Scholar)

e-mail: Rm6595@gmail.com

Received: March 17, 2020 /Revised: May 10, 2020 /Accepted: May 11, 2020

Abstract

The purposes of this article were to study the Cultural Politics concept in Democratic establishment after the Siamese revolution of 1932, to investigate the Constitution symbols dissemination of People's Party (Khana Ratsadorn) government to Siamese/Thai's regions, and to analyze the Constitution symbols settled in Southern Thailand. The results revealed that The Constitution symbols were presented through various forms as a representation of the Democratic ideology of the People's Party (Khana Ratsadorn) government including Sculptural forms, Festivities, and The use of a symbol of the local government. These forms have also appeared in Southern Thailand which signifies people's participation in Democratic communication in areas of The Constitution symbols presentation.

Keywords: *Cultural Politics, People's Party, Constitution, Southern Thailand*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือการศึกษาแนวคิดการเมืองวัฒนธรรมในการสถาปนาความเป็นประชาธิปไตยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม 2475 ด้วยการเผยแพร่สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญของรัฐบาลคณะราษฎรสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของสยาม/ไทย ตลอดจนการติดตั้งสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญในพื้นที่ปัตตานี/สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่าสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญได้ถูกนำเสนอออกไปผ่านรูปแบบต่าง ๆ ในฐานะภาพแทนอุดมการณ์ประชาธิปไตยของรัฐบาลคณะราษฎรทั้งประติมากรรม งานเฉลิมฉลอง และการใช้เป็นสัญลักษณ์ที่ทำการปกครองท้องถิ่น ซึ่งรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้ยังได้มีการแพร่ขยายเพื่อปรับใช้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันบ่งชี้ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสื่อสารความเป็นประชาธิปไตยในพื้นที่ของการนำเสนอสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญ

คำสำคัญ: การเมืองวัฒนธรรม, คณะราษฎร, รัฐธรรมนูญ, ชายแดนใต้

การเมืองวัฒนธรรมของสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญหลัง 2475

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 โดยคณะราษฎร นอกเหนือจากการร่างหลักการเพื่อจัดวางโครงสร้างพื้นฐานให้เกิดสังคมประชาธิปไตย ในฐานะระบอบการเมืองใหม่ของสยาม การยกร่างรัฐธรรมนูญเองยังมีความสำคัญในการสร้างบูรณภาพแห่งรัฐที่จะจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำกับผู้ปกครองเสียใหม่ ในระยะของการเปลี่ยนผ่านจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่รัฐประชาธิปไตย การสื่อสารทางการเมืองเพื่อแผ่ขยายความเข้าใจในหมู่ราษฎรแก่ระบอบใหม่นี้จึงมีความสำคัญ การผลิตซ้ำภาพแทนโดยอาศัยเครื่องมือทางวัฒนธรรมกำหนดจิตสำนึกแห่งการสถาปนาความคิดและความหมายเพื่อให้เกิดโลกทัศน์ทางการเมืองใหม่แก่ราษฎรย่อมเป็นสิ่งที่คณะราษฎรเองมุ่งสถาปนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้รัฐธรรมนูญในเชิงสัญลักษณ์เป็นสื่อกลางของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเข้าใจเชิงเนื้อหาในฐานะสารัตถะของระบอบการเมืองใหม่

การเมืองวัฒนธรรมเป็นการเข้าใจการต่อสู้ทางการเมืองที่ช่วงชิงอำนาจนำในลักษณะของการกำหนดความหมายผ่านการวิเคราะหการเมืองที่แฝงนัยยะไว้ในเครื่องมือทางวัฒนธรรมชนิดต่าง ๆ โดยเชื่อว่าในเครื่องมือทางวัฒนธรรมนั้นแฝงไว้ซึ่งนัยยะทางการเมือง (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2558, น.13) พร้อมกับการแสวงหาวิธีการในการแสดงออกเชิงอำนาจเพื่อยืนยันหยัดความเป็นตัวตน โดยอาศัยการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงออกและสื่อสารผ่านทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นภาพตัวแทนของการต่อสู้เชิงอำนาจในการเมืองระดับท้องถิ่น หรือการเมืองระดับเล็ก (Micro-politics) (ชูศักดิ์ วิทยาภักดิ์, 2558, น.1) ในที่นี้ รัฐธรรมนูญถือเป็นจุดหมายสำคัญของการมุ่งวางรากฐานระบอบการเมืองใหม่ ขณะเดียวกันการทำให้รัฐธรรมนูญกลายเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมกำหนดคุณค่าและความหมายทางการเมืองถือเป็นหนึ่งในการมุ่งผลิตซ้ำเพื่อช่วงชิงอำนาจนำจากระบอบการเมืองเก่า ตลอดจนเป็นการสื่อสารเข้าไปในสำนึกการเมืองระดับภูมิภาค

การสื่อสารทางการเมืองด้วยการผลิตซ้ำเชิงสัญลักษณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองผ่านรัฐธรรมนูญจึงปรากฏขึ้นผ่านรูปแบบสิ่งก่อสร้างทางการเมืองทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค ตัวอย่างเช่น อนุสาวรีย์ต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นโดยรัฐบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ชาตรี ประทีตนนทการ (2546, น.177) อธิบายว่าการกระทำเช่นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัญลักษณ์และความชอบธรรมทางการเมืองแบบใหม่ในการขึ้นมาทดแทนระบบความเชื่อสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่การเป็นรัฐประชาชาติ (Nation state) อันถือเป็นการเคลื่อนย้ายอำนาจแห่งรัฐซึ่งเดิมที่ขึ้นตรงกับพระมหากษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว ให้ขึ้นตรงกับสิทธิทางการเมืองของราษฎรสามัญชน ทั้งนี้ ศราวุฒิ วิสาพรหม (2557, น.96-99) อธิบายว่าระบอบประชาธิปไตยในยุคสมัยแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปผ่านภาษาสมัยนั้นว่า ระบอบรัฐธรรมนูญซึ่งมีความเข้าใจที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นผลผลิตจากการแผ่ขยายของสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญที่มีการกระจายไปติดตั้งและปรับใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แรกเริ่มในการแทนระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังข้อสรุปของชาตรี (2546, น.169-170) ที่ว่าสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมืออย่างง่ายในการสื่อสารกับราษฎรเพื่อให้เกิดความรู้จักรับกับระบอบการปกครองรูปแบบใหม่

ขณะเดียวกัน ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ปรากฏภาพที่ตัวแทนของคณะราษฎรทำการถวาย ‘รัฐธรรมนูญบนพานแว่นฟ้า’ อันมีรัฐธรรมนูญลักษณะเหมือนสมุดไทยวางอยู่บนตัวพานแต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ซึ่งนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2547, น.106-10,

เรื่องเล่า
ของการให้ได้มา
ซึ่งระบอบประชาธิปไตยเอง
ก็สะท้อนให้เห็นว่า
ประวัติศาสตร์ความทรงจำ
ของการได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญและ
ประชาธิปไตยสำหรับ
ผู้คนในปัจจุบันนั้น
กลับขึ้นตรงกับพระราชกรณียกิจ
ของสถาบันกษัตริย์
เช่นการเชื่อว่ารัฐธรรมนูญ
และระบอบประชาธิปไตยนั้น
เป็นสิ่งที่ได้จาก
พระมหากษัตริย์ในยุคนั้น

อ้างถึงใน ศราวุฒิวิสาขม, 2557, น.101) ได้อธิบายถึงลักษณะการรับมอบดังกล่าวว่า เป็นการถวายรัฐธรรมนูญให้กับพระมหากษัตริย์ เนื่องด้วยหากเป็นการรับเอาจากพระมหากษัตริย์แล้วก็สามารถรับจากพระหัตถ์โดยตรงได้ เสมือนการรับพระราชทานปริญญาบัตรของบัณฑิต ฉะนั้นการวางรัฐธรรมนูญบนพานแว่นฟ้าแล้วถวายจึงเป็นการส่งมอบจากตัวแทนของราษฎรให้กับองค์พระมหากษัตริย์

ภาพการถวายรัฐธรรมนูญนั่นเองถูกถ่ายทอดออกไปสู่ราษฎร ได้สถาปนาให้รัฐธรรมนูญเป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์ (The sacred) ในเชิงอุดมการณ์” ควบคู่เป็นภาพตัวแทนเชิงหลักการไปโดยปริยาย (ชาติรี ประทีต นนทการ, 2546, น.101) เช่นเดียวกันกับเกียร เตชะพีระ (2552, น.6 อ้างถึงใน ศราวุฒิวิสาขม, 2557, น.102) มองว่ากระบวนการดังกล่าวได้ทำให้รัฐธรรมนูญกลายเป็นวัตถุของขลัง (Constitutional Fetishism) อันจะนำไปสู่การยึดโยงกับความชอบธรรมทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยว่าเสมือนกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุคก่อนหน้า ซึ่งกระบวนการของการทำให้เสมอกันนี้ได้ปรากฏผ่านการห้ามมิให้ใช้สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญในเครื่องหมายการค้า เนื่องจากมีฐานะเท่ากับพระบรมรูปพระเจ้าแผ่นดิน (ชาติรี ประทีต นนทการ, 2546, น.102-103) ดังมีกล่าวถึงตัวอย่างในเนื้อหาถัดไป

นอกเหนือจากการนำเสนอภาพความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญโดยรัฐบาลให้ประชาชนได้ชื่นชมแล้ว กิจกรรมต่างๆ ที่รัฐบาลคณะราษฎรจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกระจายสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ โดยจัดกิจกรรมที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมกับระบอบการปกครองใหม่ผ่านสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญ เช่นงานฉลองรัฐธรรมนูญ ปรีดี หงษ์สดัน

(2556, น.125) กล่าวว่า “...เป็นงานมหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในยุคก่อนทศวรรษที่ 2500” ที่มีการจัดขึ้นอย่างแพร่หลาย ทั้งในส่วนกลางอย่างกรุงเทพมหานคร ตลอดจนพื้นที่ส่วนภูมิภาคทั้งจากมณฑลนครศรีธรรมราช ภูเก็ต ปราจีนบุรี พายัพ พิษณุโลก ราชบุรี นครราชสีมา และอุดรธานี ในงานมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมระบอบการปกครองใหม่ ทั้งการประกวดงานประณีตศิลป์ที่สื่อถึงหลัก 6 ประการของคณะราษฎร (ปรีดี หงษ์สดัน, 2556, น.126)

ใน พ.ศ.2477 รัฐบาลยังได้จัดตั้งสมาคมคณะรัฐธรรมนูญ เพื่อเพิ่มโอกาสให้ประชาชนได้ทำความเข้าใจกับระบอบการปกครองใหม่ ประกอบกับได้จัดทำรัฐธรรมนูญจำลองบนพานทองแดงจำนวน 70 เล่ม ไปประดิษฐานไว้ตามจังหวัดต่าง ๆ จำนวนทั้งสิ้น 69 จังหวัด โดยอีก 1 เล่มเก็บไว้ที่สมาคมคณะรัฐธรรมนูญ (ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณศาลาศาล ในสวนสราญรมย์ กรุงเทพมหานคร) (ปรีดี หงษ์สดัน, 2556, น.127) ต่อมาสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญก็เริ่มเป็นที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น มีการนำไปประกอบใช้กับสิ่งของที่ล้ำค่าต่าง ๆ ทั้งธนบัตร เหรียญตรา ปฏิทิน ไม่เว้นแม้แต่เครื่องหมายปิดขวดเบียร์ ในกรณีนี้ คณะรัฐมนตรีสมัยนั้นเห็นว่าเป็นการไม่สมควร “ยอมทำให้รัฐธรรมนูญเสิร์ฟห่มองไปได้” จึงมีการตราพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า โดยให้รูปรัฐธรรมนูญมี “ฐานะเช่นเดียวกันกับพระบรมรูปเจ้าแผ่นดิน” (ปรีดี หงษ์สดัน, 2556, น.129)

ทั้งใน พ.ศ.2478 ผลสืบเนื่องจากชัยชนะของรัฐบาลเหนือกบฏบวรเดชใน พ.ศ.2476 ทำให้รัฐบาลขณะนั้นมีความต้องการเชิดชูเกียรติผู้ทำคุณประโยชน์แก่ประชาธิปไตยจากสมรภูมิดังกล่าว จึงให้มีการมีการมอบเหรียญพิทักษ์

รัฐธรรมนูญขึ้น กระทั่งการรับมอบเหรียญตราดังกล่าวได้กลายเป็น ‘ระบบเกียรติยศ’ ที่ขยายวงกว้างไปสู่ข้าราชการ ราษฎร ที่มีคุณงามความดีอื่นที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อระบอบประชาธิปไตย (ศราวดี วิสาพรม, 2557, น.107-108)

สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการส่งต่อสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญให้แก่ราษฎรเพื่อให้เกิดสำนึกร่วมทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ขณะเดียวกันเราจะพบว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ยังได้ดึงให้ประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ดังนั้นการเมืองวัฒนธรรมของรัฐบาลคณะราษฎรจึงเป็นการใช้สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญในผลิตซ้ำ (Representation) ผ่านพื้นที่สาธารณะ ด้วยการแสดงออกทางการเมืองทั้งในรูปแบบรัฐพิธี งานเฉลิมฉลอง กิจกรรมประกวด ค่ำกลอนและการออกแบบเหรียญตราเพื่อเชิดชูเกียรติตลอดจนการบังคับใช้ในเชิงนโยบาย ต่างเป็นความพยายามในการสถาปนา ตลอดจนช่วงชิงความหมายของความชอบธรรมทางการเมืองการปกครองจากระบบเก่าที่ค้ำถึงอำนาจรวมศูนย์เป็นหลัก ให้เปลี่ยนเป็นการให้ความสำคัญการมีอำนาจของประชาชนทั้งด้วยการกระจายอำนาจและการมีสิทธิเสนอตัวแทนทางการเมือง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นผ่านการเลือกตั้ง

สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญส่วนภูมิภาค

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 คณะรัฐบาลภายใต้การนำของคณะราษฎรได้มีบทบาทสำคัญในการจัดวางรากฐานให้แก่สยามประเทศเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การก่อร่างความเป็นประชาธิปไตยแก่สังคมต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสรรพื้นที่ความเป็นเมืองที่สะท้อนถึงอุดมการณ์ประชาธิปไตย ทั้งโดยการจัดการรูปแบบ

การปกครองออกเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น รวมถึงการใช้ลักษณะทางกายภาพที่เรียกว่า ‘งานสถาปัตยกรรมแบบคณะราษฎร’ (ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์, 2560, น.129) มามีบทบาทในเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองใหม่ดังกล่าวแก่ราษฎร

การจัดวางอุดมการณ์ประชาธิปไตยผ่านงานลักษณะทางกายภาพดังกล่าว ยังรวมไปถึงการใช้สัญลักษณ์พานรัฐธรรมนูญร่วมกับพื้นที่สาธารณะเป็นสถานที่ที่ยึดโยงกับกิจวัตร ประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นนั้นขึ้นมาเพื่อให้เกิดราษฎรเกิดความใกล้ชิดกับแนวคิดระบอบใหม่มากยิ่งขึ้น ดังกรณีตัวอย่าง เช่น การแผ่ขยายของสัญลักษณ์พานรัฐธรรมนูญในภาคเหนือ มีการประดับตามสถานที่ราชการ อาคารสาธารณะ และอาคารพระพุทธรศาสนา ทั้งยังถูกผนวกเข้ากับศิลปกรรมล้านนาโดยบรรดาช่างฝีมือและผู้อุปถัมภ์งานช่าง นับตั้งแต่มีนโยบายให้นำสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญไปใช้ในส่วนภูมิภาค นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของล้านนาที่รับเอาวิถีวัฒนธรรมจากส่วนกลางของประเทศเข้ามา ทั้งกิจกรรมฉลองรัฐธรรมนูญ หรือกิจกรรมโดยรัฐอื่นที่ส่งผลให้เกิดการหลงใหลของสินค้าอุปโภค บริโภคสมัยใหม่ที่มาพร้อมกับการหลงใหลของการพัฒนาภูมิภาคตามแนวทางการปกครองส่วนภูมิภาคแบบมหาดไทยโดยระบอบใหม่ (ชาญคณิต อารณ, 2553, น.52-69)

และกรณีของการสร้างอนุสาวรีย์เทิดรัฐธรรมนูญในมหาสารคามใน พ.ศ.2477 ถูกใช้เป็นกิจกรรมสื่อกลางในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาวมหาสารคามเพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของระบอบใหม่ และเพื่อลดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองจากการยุยง

ของผู้นำกฎบัญญัติให้ต่อต้านอำนาจรัฐเช่นในอดีต การสร้างอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญที่สุรินทร์ซึ่งได้รับความร่วมมือร่วมใจจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งรัฐและราษฎรในการให้เกิดอนุสาวรีย์ ทำให้อนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญที่สุรินทร์กลายเป็นภาพตัวแทนของความเป็นหนึ่งเดียวกันของราษฎรในระบอบการเมืองใหม่ หรือแม้กระทั่งการสร้างอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญร้อยเอ็ดบนเกาะกลางบึงพลานุชัย อันเป็นสถานที่ซึ่งมีประวัติการขุดสร้างโดยแรงงานชาวร้อยเอ็ดในอดีต การสร้างอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญบนพื้นที่ดังกล่าวจึงถือเป็นการแสดงให้เห็นว่าระบอบการปกครองใหม่เป็นระบอบการปกครองที่ให้ความสำคัญกับราษฎร และความเป็นหนึ่งเดียวของราษฎรชาวร้อยเอ็ดภายใต้ระบอบใหม่ดังกล่าว (ศรัญญู เทพสงเคราะห์, 2561, น.79-91)

ระหว่าง พ.ศ.2478-2483 ช่วงที่มีการเกิดพื้นที่เทศบาล ได้มีการนำสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญไปประกอบใช้เป็นตราสัญลักษณ์ประจำเทศบาลของแต่ละท้องที่อย่างแพร่หลาย (ศราวุฒิ วิสาขม, 2557, น.109) ในพื้นที่ภาคใต้เอง ยังปรากฏการนำสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญมาประกอบใช้เข้ากับตราสัญลักษณ์ประจำที่ทำการท้องที่ดังกล่าว เช่น เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เทศบาลเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เทศบาลเมืองหาดใหญ่ และเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา ทั้งยังปรากฏการใช้สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญในทางประติมากรรมหรืออนุสาวรีย์ในพื้นที่สาธารณะ เช่น พานรัฐธรรมนูญจำลองบนหอนาฬิกา พระยาสุวรรณคีรีอนุสรณ์ อันตั้งอยู่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา และพานรัฐธรรมนูญจำลอง หน้าสถาบันการเงินชุมชนบ้านคลองหะถนนราษฎรบำรุง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นต้น

ภาพ 1: ตราประจำเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี
ที่มา: เว็บไซต์เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี www.suratcity.go.th/2020/index.php/th/menu-sub-left-01-data-normal-th/menu-sub-left-information-th

ขณะเดียวกันกิจกรรมงานเฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญภาคใต้ที่โดดเด่นเห็นชัดถึงปัจจุบัน ยังคงมีปรากฏให้เห็นอยู่ที่จังหวัดตรัง มีการจัดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2476 ซึ่งขณะนั้นเป็นที่เรียกกันทั่วไปว่า “งานหลวงรัฐ” กระทั่งใน พ.ศ.2489 เป็นปีที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็นงานเฉลิมพระชนมพรรษา และงานประจำปี จังหวัดตรัง “เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดี” จึงมีการเรียกกันทั่วไปในอีกชื่อว่า “งานเฉลิม” (ชาติรี ประกิตนันทการ, 2552, น.183-185) ซึ่งการเกิดขึ้นของกิจกรรมดังกล่าว ยังส่งทอดอิทธิพลทางภาษาและวรรณกรรมแก่ผู้คนในจังหวัดตรัง ผ่านสำนวนภาษาที่มีการใช้เพื่อสื่อความหมายต่าง ๆ เช่น “คนเหมือนงานหลวงรัฐ” “คนเหมือนงานเฉลิม” หมายถึงจำนวนคนที่เยอะมากในสถานที่หนึ่ง เหมือนกับบรรยายกาศในงาน ที่คลาคล่ำไปด้วยผู้คนที่มางาน “แจ่มเหมือนงานเฉลิม” หมายถึงสถานที่แห่งนั้นสว่างไสวมาก เหมือนงานฉลองรัฐธรรมนูญหรืองานเฉลิมพระชนมพรรษาที่สว่างไสวไปด้วยแสงไฟ เนื่องด้วยความสว่างที่จัดไว้สำหรับผู้คน

ภาพ 2: ตราประจำเทศบาลเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ
[www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER13/
DRAWER003/GENERAL/DATA0000/00000073.PDF](http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER13/DRAWER003/GENERAL/DATA0000/00000073.PDF)

ภาพ 3: ตราประจำเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา
ที่มา: เว็บไซต์เทศบาลเมืองสะเดา [sadaocity.go.th/
content/general_information](http://sadaocity.go.th/content/general_information)

ภายในงานและจากมหรสพต่าง ๆ “ลมงานหลวงรัฐ” “ลมงานเหลิม” หมายถึงลมที่มีอากาศหนาวเหมือนกับอากาศในช่วงฤดูที่มีการจัดงาน (Peekung, ม.ป.ป.)

จากปรากฏการณ์ข้างต้น สะท้อนให้เห็นความพยายามในการนำสัญลักษณ์พานรัฐธรรมนูญมาเชื่อมโยงเข้ากับสภาพสังคมการเมืองในพื้นที่โดยกลุ่มชนชั้นกลางที่สนับสนุนระบอบการเมืองใหม่ ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าบรรดาพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีการนำสัญลักษณ์มาปรับใช้ในทางการเมืองวัฒนธรรมนั้น ทั้งในพื้นที่ทางอีสานเอง มักเป็นชุมชนริมทางรถไฟในฐานะเมืองที่มีการผลิตเพื่อการค้า ทั้งนครราชสีมา เมืองสุรินทร์ เป็นต้น (ศรัญญู เทพสงเคราะห์, 2561, น.77) จึงกล่าวได้ว่าความเป็นไปได้ของการเมืองวัฒนธรรมของการกำหนดความหมายโดยอาศัยพานรัฐธรรมนูญเป็นลัคนำเสนอนี้เอง ไม่ใช่แค่เกิดได้เพียงด้วยพลังของกลุ่มคน แต่เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับการจัดวางโครงสร้างพื้นฐานแต่เดิมที่ก่อให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่ทางเศรษฐกิจ เช่น ทางรถไฟ

ขณะเกิดการแพร่ขยายของรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่มีการยกระดับการบริหารจัดการการปกครอง

ขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญเริ่มเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นในการใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการแสดงออกอัตลักษณ์ทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นถึงการให้ความสำคัญกับการมีรัฐธรรมนูญในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

กล่าวได้ว่า พลังของชนชั้นกลาง ชนชั้นทางเศรษฐกิจ ตลอดจนข้าราชการ ชนชั้นนำที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงการปกครองอันนำไปสู่การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการเมืองวัฒนธรรมอันนำไปสู่การยกสถานะทางอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ในการเรียกร้องให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ผ่านการสำแดงสัญลักษณ์ทางการเมืองของระบอบใหม่บนพื้นที่สาธารณะ ทั้งด้วยความ เป็นเมือง ที่สัมพันธ์กับคำว่า ‘การเมือง’ ภายในตัวของมันเอง ตลอดจนพื้นที่ในการบริหารจัดการการปกครองท้องถิ่นซึ่งส่วนภูมิภาคมีบทบาทในการจัดการมากยิ่งขึ้น

ภาพ 4: พานรัฐธรรมนูญจำลองบนหอนาฬิกา
พระยาสุรรัตนศิริอนุสรณ์ มีที่ตั้งอยู่บริเวณ
หน้าที่ว่าการอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา
ที่มา: เฟซบุ๊ก Charnvit Kasetsiri
[www.facebook.com/charnvit.ks/
posts/2149969841684098](https://www.facebook.com/charnvit.ks/posts/2149969841684098)

ภาพ 5: พานรัฐธรรมนูญจำลอง หน้าสถาบันการเงิน
ชุมชนบ้านคลองหะ ถนนราษฎร์บำรุง
อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

ที่มา: Google maps www.google.com/maps/@6.9823184,100.4744101,3a,75y,354.74h,74.69t/data=!3m6!1e1!3m4!1sVIONyJ2DaXVSh534RqyYAAQ!2e0!7i13312!8i6656

สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญกับราษฎรชายแดนใต้ ในความเปลี่ยนแปลงหลัง 2475

ในระหว่าง พ.ศ.2478-2483 เป็นช่วงที่มีการเกิดพื้นที่เทศบาล จึงมีการนำสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญไปประกอบใช้เป็นตราสัญลักษณ์ประจำเทศบาลของแต่ละท้องที่อย่างแพร่หลาย พร้อมกับการสนับสนุนกิจกรรมทั้งในทางวัฒนธรรมและเชิงนโยบายในการนำพานรัฐธรรมนูญเข้าไปอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างงานฉลองรัฐธรรมนูญหรือประติมากรรมทางการเมืองอย่างอนุสาวรีย์พานรัฐธรรมนูญจำลองเพื่อใช้ใส่แสดงการเมืองวัฒนธรรม ผ่านพื้นที่สาธารณะที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การมีบทบาทของชนชั้นกลาง ทั้งในฐานะนักการเมือง พ่อค้า และปัญญาชน ได้ผลักดันให้ความหมายเชิงอุดมการณ์แพร่หลายขึ้น ปรากฏการณ์เช่นนี้ได้เกิดขึ้นยังพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เช่นกัน ผ่านการใช้สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญในอดีต 3 พื้นที่ ได้แก่ อนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลอง อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตราประจำเทศบาลเมืองสุโขทัย-ลพบุรี จังหวัดนครราชสีมา และตราประจำเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา

สำหรับอำเภอโคกโพธิ์ ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2552, น.3) อธิบายถึงที่มาของชื่อเรียกโคกโพธิ์ว่า มีที่มาจากพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ที่เห็นเป็นเนินสูงได้จากกระยะไกล โดยเดิมทีโคกโพธิ์มีชื่อเรียกว่า “อำเภอเมืองเก่า” (พ.ศ.2443) เนื่องจากขึ้นตรงกับเมืองหนองจิก เมื่อเมืองหนองจิกถูกยุบ จึงให้ไปขึ้นกับปัตตานี อำเภอเมืองเก่าจึงย้ายไปตั้งใหม่ที่ตำบลมะกรูด และเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอมะกรูด (พ.ศ. 2460) และเมื่อย้ายไปตั้งใหม่อีกครั้งที่ตำบลโคกโพธิ์ จึงเรียกอำเภอโคกโพธิ์ (พ.ศ.2481) จนถึงปัจจุบัน

อนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลอง อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ภาพ 6: อนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลอง อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
ซ้ายมือ อันเก่า (สร้างขึ้นเมื่อ 2480), ขวามือ อันใหม่ (สร้างขึ้นเมื่อ 2557)
ที่มา facebook.com/watch/?v=1683935081712986

ขณะเดียวกันอำเภอโคกโพธิ์ยังเป็นพื้นที่สำคัญในการจัดวางโครงสร้างพื้นฐานอย่างทางรถไฟลงมา ภายหลังจากที่สยามได้ลงนามสนธิสัญญาใน พ.ศ.2452 (ค.ศ.1909) ร่วมกับอังกฤษ และได้รับเงินกู้ในการจัดทำเส้นทางเดินรถไฟสายใต้ โดยเส้นทางที่พาดเกียวมณฑลปัตตานีนั้น เริ่มก่อสร้างใน พ.ศ.2459 สาย สงขลา-ระแงะ มีระยะทาง 180 กิโลเมตร สร้างเสร็จใน พ.ศ.2461 (ปก แก้วกาญจน์, 2534, น.69) คาดว่าสถานีรถไฟโคกโพธิ์มีการจัดสร้างแล้วเสร็จในช่วงเวลาดังกล่าว ภายหลังจากที่สถานีรถไฟโคกโพธิ์สร้างเสร็จ อำเภอโคกโพธิ์จึงค่อย ๆ ได้รับความเจริญที่หลั่งไหลมาพร้อมกับการคมนาคมที่พัฒนาขึ้น

ในส่วนของการสร้างอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลองที่อำเภอโคกโพธิ์นั้น ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนมากนัก แม้จะมีคำบอกเล่าของชนินทร์ เศียรอินทร์ ประธานท้องที่เยาวชนชนบ้านทรายขาว จังหวัดปัตตานี ว่า “เมื่อก่อนเป็นอนุสาวรีย์

รัฐธรรมนูญซึ่งรัชกาลที่ 7 สร้างไว้ที่บ้านโคกโพธิ์ที่ทางขึ้นหอดูดาว” แต่เวลาของเหตุการณ์ดังกล่าวกลับมีความขัดแย้งกับช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เนื่องด้วยการทอดพระเนตรสุริยุปราคาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 นั้น เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2472 ตามที่ปรากฏในจดหมายเหตุพระราชกิจจาญวัน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ภาคลาย (ฉัตรบงกช ศิริวัฒนสาร, 2553) ขณะที่คำบอกเล่าของ ประยงค์ ไอสถิสุทธิ์ ประธานกรรมการมูลนิธิหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดฯ ให้ข้อมูลว่าอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลองที่อำเภอโคกโพธิ์มีการรับเหมาก่อสร้างขึ้นใน พ.ศ.2480 (วันที่ชายแดนใต้, 2018) โดยแลดูสอดคล้องกับเวลาที่รัฐบาลมีการประกาศให้แพร่ขยายสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญไปยังภูมิภาคต่าง ๆ โดยข้าราชการประจำท้องที่นั้น ๆ และคาดว่าตัวพานรัฐธรรมนูญจำลองที่ติดตั้งบนยอดอนุสาวรีย์เอง

อาจมีการนำมาจากกรุงเทพมหานคร เนื่องจากสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญที่มีนโยบายสั่งให้ติดตั้งนั้น มักนำมาจากส่วนกลางโดยอาศัยการขนย้ายด้วยรถไฟ เช่นกรณีที่จังหวัดสงขลา เป็นต้น

ในปัจจุบัน อนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลองอันแรก ตั้งอยู่บริเวณสถานีตำรวจอำเภอโคกโพธิ์ เดิมทีเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ทำหน้าที่ดูแลอนุสาวรีย์ดังกล่าว กระทั่งภายหลังสถานีตำรวจได้ทำรั้วกันไว้ไม่สามารถเข้าไปดูแลซ่อมแซมได้ จึงถูกปล่อยทิ้งชำรุดตามกาลเวลา ต่อมาได้มีการจัดทำอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลองอันใหม่ เนื่องจาก สนั่น พงษ์อักษร อดีตนายอำเภอโคกโพธิ์ ได้ขอคำปรึกษากับประยงค์ โสถวิสุทธิ์ ในการหาแนวทางบูรณะฟื้นฟูอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลอง จึงได้มีการจัดทำขึ้นแล้วเสร็จในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 ด้วยงบประมาณ 71,300 บาท ไว้ที่หน้าสถานีตำรวจโคกโพธิ์ (วันนี้ที่ชายแดนใต้, 2018) และได้ย้ายสถานที่ติดตั้งใหม่เป็นหน้าสำนักงานเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ ในเวลาต่อมา

สุโขทัย-ลก ถือเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ร่วมกับการก่อร่างระบอบประชาธิปไตยสยาม/ไทยมากที่สุด บทบาทของเมืองสุโขทัย-ลก ในฐานะพื้นที่การเมืองวัฒนธรรมหนึ่งในการเผยแผ่ความเป็นประชาธิปไตยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มจากการที่นายวงศ์ไชยสุวรรณ บุคคลที่มีความสำคัญในฐานะผู้บุกเบิกสุโขทัย-ลก จากที่รกร้างให้เป็นชุมชนเมือง ตามที่ปรากฏในบันทึกของนายวงศ์ไชยสุวรรณ (เทศบาลเมืองสุโขทัย-ลก, ม.ป.ป, น.1-15)

ใน พ.ศ.2468 นายวงศ์ได้เข้ามาอาศัยร่วมกับนายอำเภอโดยการเปิดร้านค้าอยู่หลังสถานีรถไฟสุโขทัย-ลก ซึ่งสถานีรถไฟดังกล่าวสร้างไว้ตั้งแต่

ตราประจำเทศบาลเมืองสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส

ภาพ 7: ตราประจำเทศบาลเมืองสุโขทัย-ลก
จังหวัดนราธิวาส

ที่มา: www.kolokcity.go.th

พ.ศ.2460 โดยมีชาวบ้านเข้ามาจับจองพื้นที่ใกล้สถานีรถไฟเพื่อทำประโยชน์ บ้างก็จับจองไว้ไม่ได้ทำการใด ๆ ขณะที่การค้าขายจะคึกคักในฝั่งรันตูบ้นยัง ประเทศมาเลเซียมากกว่า กระทั่ง พ.ศ. 2472 นายโถม จันทร์อุทัย กำนันตำบลปุโยะในขณะนั้นได้เสียชีวิตลง ชาวบ้านในพื้นที่จึงได้ขอให้นายวงศ์รับหน้าที่เป็นกำนันตำบลปุโยะ ด้วยบทบาทหน้าที่ดังกล่าว ทำให้นายวงศ์มีความคิดที่จะบุกเบิกที่ดินรกร้างใกล้สถานีรถไฟสุโขทัย-ลกให้เป็นชุมชน แม้ในช่วงแรกจะถูกข้าหลวงประจำจังหวัดปฏิเสธ แต่นายวงศ์ก็ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากคนในชุมชน จนสามารถบุกเบิกสุโขทัย-ลกให้เป็นชุมชนได้

ความเปลี่ยนแปลงปรากฏเห็นได้ชัดขึ้นใน พ.ศ. 2474 มีการสร้างบ้านเรือนห้องแถว ราษฎรเริ่มเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ หลัง พ.ศ. 2475 มีการสร้างกุฏิพระ มัสยิด แก่ชาวมลายูมุสลิมโรงเรียน และสถานที่ราชการในท้องที่ แม้กระทั่งเรื่องของการจัดการปกครองในท้องที่ให้เป็นระบบระเบียบ ทั่งเวลาต่อมานายวงศ์ยังมีบทบาททางการเมืองอื่นๆ จากท้องถิ่นไปสู่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเวลาต่อมา

นายวงศ์ยังเคยมีความเห็นร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ดังแสดงไว้ในบันทึกความว่า “พ.ศ. 2475 ประเทศสยามเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจการปกครองระบอบนี้ เหมาะสมเป็นที่พอใจของข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง เพราะข้าพเจ้าทำการปกครองราษฎรอยู่ในขณะนั้น ก็เข้าหลักตรงกับระบอบอันนี้อยู่ก่อนแล้ว ข้าพเจ้าจึงช่วยทำการชี้แจงให้ราษฎรทุก ๆ หมู่บ้านเลื่อมใสการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ” (เทศบาลเมืองสุโขทัย-ลก, ม.ป.ป, น.8)

ทั้งนี้ บันทึกประวัติความเป็นมาของสุโขทัย-ลกที่นายวงศ์ได้เผยแพร่ออกมา นั้น ยังได้รับการเรียบเรียงเป็นบทร้อยกรอง โดยพระครูสุนทรธรรมภาณี ซึ่งกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ในบทประพันธ์ดังกล่าว ความว่า

“ใน พ.ศ. สองสี่เจ็ดสิบห้า
ด้วยสยามยามเปลี่ยนการปกครอง
จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
เป็นสมัยไทยรัฐธรรมนูญ

ทุกดวงหน้าชาวสยามงามผุดผ่อง
เข้าทำนองบัญญัติรัฐธรรมนูญ
พระอำนาจขาดสิ้นบดินทร์สุร
เพื่อเพิ่มพูนสิทธิเสรีชน”

(พระครูสุนทรธรรมภาณี, 2502, น.10)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 นายวงศ์ยังให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ระบอบรัฐธรรมนูญหรือประชาธิปไตยให้เป็นที่แพร่หลายแก่คนในชุมชน โดยใน พ.ศ.2477 นายวงศ์ได้จัดงานเฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญ เป็นเวลา 10 วัน (เทศบาลเมืองสุโขทัย-ลก, ม.ป.ป, น.9-10) ทั้งยังได้ร้องขอต่อ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีสมัยนั้น ให้ส่งพานรัฐธรรมนูญจำลองมาจัดแสดงในงานฉลองดังกล่าว

ภาพ 8: งานฉลองรัฐธรรมนูญที่สุโขทัย-ลก เมื่อปี พ.ศ.2477
ที่มา: เทศบาลสุโขทัย-ลก

ตราประจำเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา

ภาพ 9: ตราประจำเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา
ที่มา: www.yalacity.go.th/static/logo

ใน พ.ศ.2483 จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้มาตรวจราชการในพื้นที่ นายวงศ์จึงถือโอกาสขอปากเปล่าโดยตรงแก่นายกรัฐมนตรีให้ยกสถานะตำบลสุโงโก-ลกเป็นเทศบาลเมือง เมื่อจอมพล ป. ตอบรับ นายวงศ์ได้รับเลือกจากสมาชิกเทศบาล ให้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี (เทศบาลเมืองสุโงโก-ลก, ม.ป.ป, น.10-11) โดยนายวงศ์ยังได้ออกแบบตราประจำเทศบาลเมืองสุโงโก-ลก ในตราประกอบด้วยรูปพระนารายณ์ 4 กรทรงนาครี เทนเทพอวตารที่ปกป้องสยามไว้จากเจ้าอาณานิคม ส่วนนาครีแทนคำว่า นามขอ ซึ่งเป็นชื่อเรียกจังหวัดนราธิวาสในภาษาถิ่น ส่วนกรทั้งสี่ พระกรซ้ายบนถือคอบเพลิง หมายถึง เทศบาลจะส่งเสริมการศึกษา พระกรซ้ายล่างถือแผนที่ประเทศไทย หมายถึงเทศบาลเมืองสุโงโก-ลกซึ่งอยู่ได้สุดของประเทศ พระกรขวามือถือหนังสือ หมายถึง สนธิสัญญาซึ่งทำให้ไทยพ้นจากภพภัย ร้อยชัก 3 หรือภาษีสินค้าเข้าในสมัยก่อน และพระกรขวาล่างอุ้มพานรัฐธรรมนูญ หมายถึงเทศบาลเกิดทุนรัฐธรรมนูญเหนือสิ่งอื่นใด (เทศบาลเมืองสุโงโก-ลก, ม.ป.ป, น.16)

สำหรับตราสัญลักษณ์เทศบาลนครยะลา ดวงตราสัญลักษณ์เป็นรูป “ช้างศึกเชิญพานรัฐธรรมนูญ” โดยตัวช้างศึกแสดงถึงความสำคัญในประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการปกครองเนื่องจากในอดีต ช้างถือเป็นพาหนะสำคัญในการขนส่งสินค้าเข้าทั้งยังความสำคัญในฐานะพาหนะทำศึกสงคราม ส่วนรูปพานรัฐธรรมนูญบนตัวช้าง คือการสื่อความหมายว่าเทศบาล “เกิดขึ้นเมื่อประเทศไทยได้ใช้รัฐธรรมนูญ หรือมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” (เทศบาลนครยะลา,ม.ป.ป, น.3) เนื่องจากเมืองยะลาได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลครั้งแรก ในพ.ศ.2479 ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา พ.ศ. 2479

สำนักงานเทศบาลเดิมมีที่ตั้งอยู่ ณ หมู่บ้านสะเตง ต่อมาได้ย้ายมายังพื้นที่ของสโมสรข้าราชการจังหวัดเดิม ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์เยาวชนจังหวัดยะลาในปัจจุบัน และได้มีการปรับปรุงเรื่อยมากระทั่งตัวสำนักงานได้ย้ายมายังที่ตั้งทำการในปัจจุบัน และได้ยกฐานะเป็นเทศบาลนครยะลาตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลนครยะลา พ.ศ. 2538 (เทศบาลนครยะลา, ม.ป.ป, น.1)

เมื่อพิจารณาภาพรวมของการเผยแพร่สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว จะเห็นได้ว่าถูกนำเสนอผ่านสามรูปแบบด้วยกัน รูปแบบแรกคือการนำเสนอแบบประติมากรรม นั่นคือกรณีของอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญที่อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามที่ ชาตรี ประกิตนันทการ (2552) เสนอว่าเป็นงานสถาปัตยกรรมคณะราษฎรในการเป็นจุดเริ่มต้นให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความสนใจความคิดการเมืองประชาธิปไตยผ่านพื้นที่สาธารณะ เช่นเดียวกับการเกิดขึ้นของงานสถาปัตยกรรมคณะราษฎรอื่น ๆ ที่เริ่มมีการจัดสร้างขึ้น โดยเฉพาะในกรณีของอนุสาวรีย์ที่มี

พานรัฐธรรมนูญประกอบ ก็มีการสร้างสถาปัตยกรรม
ในรูปแบบอนุสาวรีย์ดังกล่าวเกิดขึ้นเรื่อยมา นับตั้งแต่
อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย อนุสาวรีย์ปราบกบฏ ตลอดจน
จนอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลองที่มีการจัดสร้าง
อย่างแพร่หลายตามแต่ละภูมิภาคในเวลาต่อมา

รูปแบบที่สอง คือ การนำเสนอผ่านกิจกรรม
งานเฉลิมฉลอง ซึ่งขณะนั้นเป็นที่ทราบกันว่างาน
เฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญเป็นกิจกรรมที่มีความแพร่หลาย
ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคของสยาม/ไทย สิ่ง
สำคัญในงานอย่างหนึ่งคือการจัดแสดงพานรัฐธรรมนูญ
จำลอง ในกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เอง ยังเคย
ปรากฏการจัดงานเฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญในพื้นที่
อำเภอสุไหงโก-ลก ซึ่งมีการจัดแสดงพานรัฐธรรมนูญ
จำลอง ให้ประชาชนที่มาร่วมงานได้เข้าถึงการสื่อสาร
ของสัญลักษณ์ ตลอดจนมหรสพสินค้า มหรสพ
ต่าง ๆ ที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้กิจกรรม
แห่งการเฉลิมฉลองความเป็นประชาธิปไตยหลัง
การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ

รูปแบบที่สาม คือ การนำรูปพานรัฐธรรมนูญ
มาเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของตราสัญลักษณ์
ประจำที่ทำการปกครองส่วนท้องถิ่น ในกรณีของ
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ตราสัญลักษณ์
ประจำเทศบาลนครยะลา และตราสัญลักษณ์
ประจำเทศบาลเมืองสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส
โดยมีผลพวงจากการปรับปรุงระบบบริหารราชการ
แผ่นดิน ให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไป
ยังภูมิภาค ก่อให้เกิดส่วนราชการท้องถิ่นขึ้นมา การ
ใช้สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญประกอบตราประจำส่วน
ราชการท้องถิ่น ต่างเป็นเรื่องของความต้องการใน
การสื่อสารถึงการยึดในหลักประชาธิปไตยที่มีความ
สำคัญในการให้เกิดการกระจายอำนาจ ตลอดจน
การให้ความสำคัญประชาชนในฐานะเจ้าของ
อำนาจตามกรอบคิดของระบอบใหม่

สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญที่ชายแดนใต้: การเมือง วัฒนธรรมของราษฎร

ภาพรวมของการจัดวางความคิดประชาธิปไตย
ให้แก่ราษฎรในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
นับตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2476 จะพบว่าสัญลักษณ์อย่าง
พานรัฐธรรมนูญได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการ
นำเสนอชุดความคิดทางการเมืองเพื่อให้เกิดสำนึก
ความเป็นปึกแผ่นของราษฎรภายใต้อุดมการณ์
ประชาธิปไตยไปพร้อมกับการกระจายอำนาจที่มี
การเริ่มยกระดับท้องถิ่นจำนวนหนึ่งให้มีสถานะเป็น
เทศบาล เช่นในกรณีของการเกิดเทศบาลเมือง
ยะลา ใน พ.ศ.2479 และเทศบาลเมืองสุไหงโก-ลก
ใน พ.ศ.2483 โดยทั้งสองพื้นที่ที่มีการบรรจุรูปพาน
รัฐธรรมนูญลงในตราสัญลักษณ์ลงไปเพื่อสื่อแสดง
ให้เห็นถึงความสำคัญของการท้องถิ่นกับการมีระบอบ
ประชาธิปไตย

ขณะที่อำเภอโคกโพธิ์ แม้ตัวอนุสาวรีย์
รัฐธรรมนูญจำลองจะไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่า
ข้าราชการหรือนักการเมืองคนใดในพื้นที่จัดสร้าง
แต่จากคำบอกเล่าก็พอจะกล่าวได้ว่าตัวอนุสาวรีย์
มีการก่อสร้างใน พ.ศ.2480 ตรงกับช่วงเวลาที่มีการ
ประกาศให้เผยแพร่สัญลักษณ์พานรัฐธรรมนูญ
จำลองไปประดิษฐานยังจังหวัดต่าง ๆ จึงมีความ
เป็นไปได้ที่ตัวพานรัฐธรรมนูญจำลองเองอาจมี
การนำมาจากส่วนกลางและประกอบเข้ากับตัวฐาน
ซึ่งมีการรับเหมาก่อสร้างในภายหลัง

ใช่แค่การสร้างอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญจำลองที่
โคกโพธิ์ กิจกรรมการจัดเฉลิมฉลองวันสำคัญทาง
การเมืองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เองก็ยังเป็น
อีกพื้นที่ของการนำเสนอสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญ
อย่างกรณีการจัดงานฉลองรัฐธรรมนูญที่สุไหงโก-ลก
ใน พ.ศ.2477 ที่ นายวงศ์ ไชยสุวรรณ ได้ขอไปยัง
พ.อ.พระยาพลพลยุทธเสนา นายกรัฐมนตรีขณะ

นั้น ให้ส่งพานรัฐธรรมนูญจำลองมาจัดแสดง อีกทั้ง นายวงศ์ ยังมีความยินดีเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง การปกครอง 2475 พร้อมทั้งเชื่อว่าจริง ๆ แล้ว ชุมชน สุโข-ลกที่ก่อร่างขึ้นมานั้น เดิมทีก็มีการจัดการ ชุมชนตามแนวทางประชาธิปไตยอยู่แล้ว ตัวอย่าง การบริหารจัดการชุมชนสุโข-ลก โดย นายวงศ์ จึงเป็นกรณีหนึ่งที่ยืนยันว่า ราษฎรสามัญในสยาม มีความคิดเรื่องประชาธิปไตยมาก่อนหน้าที่จะมีการ เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว

ขณะเดียวกัน กรณีของเทศบาลเมืองสุโข-ลก ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทปัญญาชนท้องถิ่นในการ ขยายจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้ แพร่หลายในหมู่ราษฎรอย่าง พระครูสุนทรธรรมภาณี ที่ช่วยขยายบันทึกเรื่องราวของนายวงศ์ ให้ราษฎร ได้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสยามประเทศ ที่ดำเนินไปพร้อมกับการพัฒนาของเมืองสุโข-ลก ที่มีประชาธิปไตยเป็นตัวขับเคลื่อน

ภาพรวมของการขับเคลื่อนสำนึกการเมือง แบบประชาธิปไตยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง 2475 ได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบความสัมพันธ์เชิง อำนาจระหว่างพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับ สยาม/ไทย ในฐานะ ‘ส่วนกลาง’ กับ ‘ส่วนท้องถิ่น’ ภายใต้อารมณ์ของการกระจายอำนาจที่ทำให้ทำ ความรู้สึกเสมอภาคโดยหลักการ ส่งผลให้เกิดความ เป็นไปได้ในการสร้างบรรยากาศของความร่วมไม้ ร่วมมือทางการเมืองอย่างเท่าเทียม อันนำไปสู่ ความเป็นปึกแผ่นในสังคมสยามในขณะนั้น ภายใต้อารมณ์แบบพหุนิยมทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม แม้กรณีของอำเภอโคกโพธิ์จะ ไม่มีที่มามากพอที่จะสืบสาวไปถึงบทบาทของ ราษฎรในพื้นที่ว่าบทบาทสำคัญอย่างไรในการ ขับเคลื่อนความเป็นประชาธิปไตยไปพร้อมกับการ มีสัญลักษณ์ที่คอยเชิดชูระบอบการเมืองใหม่ แต่

เรื่องเล่าของการให้ได้ว่าซึ่งระบอบประชาธิปไตย เองก็สะท้อนให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์ความทรงจำ ของการได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยสำหรับ ผู้คนในปัจจุบันนั้น กลับขึ้นตรงกับพระราชกรณียกิจ ของสถาบันกษัตริย์ เช่นการถือว่ารัฐธรรมนูญและ ระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นสิ่งที่ได้จากพระมหากษัตริย์ ในยุคนั้น

สรุป

การเมืองวัฒนธรรมที่มีพานรัฐธรรมนูญจำลอง ในฐานะวัตถุของการเผยแผ่ความคิดความเข้าใจ ประชาธิปไตย ได้แสดงให้เห็นถึงขบวนการขับเคลื่อน ของรัฐบาลคณะราษฎรตลอดจนการเคลื่อนไหว ระดับชุมชนเพื่อรองรับและพัฒนาจิตสำนึก ประชาธิปไตยให้แก่ผู้คน พื้นที่สามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการเคลื่อนไหวสำนึก ทางการเมืองผ่านสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญ และดู เหมือนว่าประชาธิปไตยคือเงื่อนไขสำคัญในการ ผสานชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้ เข้ามาเป็นชุมชนเดียวกัน เกิดความร่วมมือร่วมไม้ ร่วมมือทางการเมืองในการบรรลุผลประโยชน์สาธารณะ ร่วมกัน แม้พื้นเพประวัติศาสตร์ของสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ในรอบทศวรรษที่ผ่านมาคือการไร้ ซึ่งสิทธิสภาพในการจัดการปกครองตนเอง ด้วย อิทธิพลจากพลังอาณานิคม กลับพบว่าประชาธิปไตย กลับเป็นพลังสำคัญการผานชุมชนของความ หลากหลายเข้าไว้ด้วยกันได้

ฉะนั้น ในทศวรรษที่ 2490 เป็นช่วงเวลาที่ บทบาททางการเมืองของคณะราษฎรเริ่มมีปัญห การเมืองวัฒนธรรมของสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญ ต่าง ๆ ยังได้ถูกจัดความหมายใหม่ นับตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงครามพยายามสถาปนาให้การเฉลิมฉลอง รัฐธรรมนูญนั้นผูกโยงกับพระราชอำนาจนำของ

สถาบันพระมหากษัตริย์มากขึ้น โดยการอ้างอิงกลับไปยังความชอบธรรมของการได้มาของรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นสิ่งที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ “เป็นพระมหากษัตริย์คุณอันล้นพ้นของพระองค์ที่มีต่อชาติไทยและชาวไทย” ตามคำปราศรัยของจอมพล ป. ในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2490 (ปริทัศน์สดัน, 2556, น.136)

ชาติรี ประทีตธนทการ (2550, น.83-86) ได้แบ่งยุคของงานฉลองรัฐธรรมนูญไว้เป็น 2 ยุค ได้แก่ ยุคคณะราษฎร ระหว่าง พ.ศ.2475-2490 กับยุคกระแสนิยมเจ้าเริ่มฟื้นตัว ระหว่าง พ.ศ.2490-2500 ในการศึกษาเรื่องนี้เองพบว่างานฉลองรัฐธรรมนูญที่เมืองสุโขทัยเกิดขึ้นในช่วงเวลาของยุคแรก เป็นช่วงเวลาที่นายวงศ์ ไชยสุวรรณ์ มีบทบาทนำในชุมชนสุโขทัย-ลพบุรีอย่างเห็นได้ชัดจากการที่รัฐส่วนกลางมีการกระจายอำนาจ ให้มีผู้แทนบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานฉลองรัฐธรรมนูญที่จังหวัดตรังคือภาพแทนพลวัตความเปลี่ยนแปลงความหมายในเชิงการเมืองวัฒนธรรมของงานฉลองรัฐธรรมนูญจากยุคคณะราษฎรสู่ยุคกระแสนิยมเจ้าฟื้นตัว การเชื่อมความหมายของการเมืองวัฒนธรรมที่รัฐบาลคณะราษฎรได้สถาปนาไว้ เช่นเดียวกับที่ ปรีดี พนมยงค์ (2556, น.137) อธิบายว่า นับตั้งแต่ พ.ศ.2490 ถือเป็นช่วงเวลาที่ภาพของคณะราษฎรถูกทำให้จางหายไปจากงานฉลองรัฐธรรมนูญรูปแบบมหรสพสะท้อนถึงภาพชีวิตสัมพันธ์ของราษฎร การแสดงกล การแสดงสัตว์ประหลาด การแสดงร่าเริง เป็นต้น ถูกควบคุมด้วยการต้องมีใบอนุญาตในการทำการแสดง แม้กระทั่งการที่รัฐมองว่ากิจกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่สร้างความรำคาญ ตลอดจนจนชักนำ

ไปสู่ความเสื่อมเสียทางศีลธรรม

ในทศวรรษที่ 2490 ดังกล่าวนั้นเอง ยังเป็นช่วงเวลาที่ยอมพล ป. พินฺสุสงคราม มีความพยายามในการกำจัดเครือข่ายทางการเมืองของ ปรีดี พนมยงค์ สถานการณ์ดังกล่าวได้ดำเนินไปพร้อมทั้งได้ทำลายโอกาสสำคัญของระบอบประชาธิปไตยลง ทั้งการลอบสังหาร 4 อดีตรัฐมนตรี ซึ่งเป็นนักการเมืองจากภาคอีสานของประเทศไทย และการลอบสังหาร อัจฉริย สุหลง อับดุลกอดีร์ โต๊ะมีนา บุคคลที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการเมืองร่วมกับเจริญ สืบแสง ทั้งยังเป็นบุคคลที่เคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิแก่ชาวมุสลิมมลายูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ ทำให้จุดเชื่อมต่อระหว่างราษฎรชายแดนใต้กับส่วนกลางถึงความพยายามในการขับเคลื่อนการเมืองตามเจตนารมณ์ดั้งเดิมของคณะราษฎรถึงจุดจบความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างผู้ร่วมก่อการนี้เองเกิดขึ้นและจบลงในระยะเวลาไม่นาน เครือข่ายของคณะราษฎรเริ่มหมดบทบาททางการเมืองและถึงคราวจบลงในทศวรรษที่ 2500 ด้วยกับการรัฐประหารของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญที่เคยเป็นสื่อกลางของความพยายามในการวางรากฐานประชาธิปไตยตามเจตนารมณ์ของคณะราษฎรก็ได้ลดหายไปจากความทรงจำทางการเมืองที่ยึดโยงกับคณะราษฎรตามกาลเวลา ■

เอกสารอ้างอิง

- Peekung. (ม.ป.ป.). *มรดกวัฒนธรรม-ภาษาและวรรณกรรม-สำนวนตรึง*. สืบค้นจาก http://www.iamtrang.com/detail_page.php?sub_id=488
- ชาญคณิต อารวรรณ์. (2553). สัญลักษณ์พานรัฐธรรมนูญกับประติมานวิทยาทางการเมืองในเขตวัฒนธรรมล้านนา พ.ศ. 2475-2490. หน้าจั่ว, 6, 52-69.
- ชาติรี ประกิตนันทการ. (2546). *จากสยามเก่า สู่ ไทยใหม่: ความหมายทางสังคมและการเมืองในงานสถาปัตยกรรม พ.ศ.2394-2500*. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาติรี ประกิตนันทการ. (2550). งานฉลองรัฐธรรมนูญ. *ฟ้าเดียวกัน*, 5(3). 78-90.
- ชาติรี ประกิตนันทการ. (2552). *ศิลปะ-สถาปัตยกรรมคณะราษฎร สัญลักษณ์ทางการเมืองในเชิงอุดมการณ์*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชีพรธรรม คำวิเศษณ์. (2561). *รำลึก วันรัฐธรรมนูญ 2561 อนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญข้างสถานีตำรวจโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี*. สืบค้นจาก www.youtube.com/watch?v=UIJUKqoPI9Q
- ฉัตรบงกช ศรีวัฒนสาร. (2553). *มนต์ศักดิ์เกี่ยวกับรัชกาลที่ 7 เสด็จฯทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่บ้านปัตตานี*. สืบค้นจาก kingprajadhipokstudy.blogspot.com/2010/06/7_09.html
- ชูศักดิ์ วิทยาภัก (บรรณาธิการ). (2558). *วัฒนธรรมคืออำนาจ: ปฏิบัติการแห่งอำนาจ ตัวตน และชนชั้นใหม่ในพื้นที่วัฒนธรรม*. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.
- เทศบาลนครยะลา. (ม.ป.ป.). *สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลนครยะลา*. สืบค้นจาก www.yalacity.go.th/themes/default/general.pdf
- เทศบาลเมืองสุโขทัย. (ม.ป.ป.). *บันทึกของนายวงศ์ไชยสุวรรณ ดีพิมพ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2493*. สืบค้นจาก <http://www.kolokcity.go.th/kolokdata/datagen.pdf>
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2558). *การเมืองวัฒนธรรมไทย: ว่าด้วยความทรงจำ/วาทกรรม/อำนาจ*. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2552). ชื่อบ้านนามเมืองภาคใต้ (6) ปัตตานี. *รัฐสมัย*, 30 (1), 1-6.
- ปรีดี หงษ์สตัน. (2556). มอง 'งานฉลองรัฐธรรมนูญ' ในแง่การเมืองวัฒนธรรมหลังการปฏิวัติ 2475 *จดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 16, 122-139.
- ปก แก้วกาญจน์. (2534). *การสร้างทางรถไฟสายใต้กับผลกระทบทางเศรษฐกิจและการเมือง*. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระครูสุนทรธรรมภาณี (เรียบเรียง). (2502). *คำกลอนประวัติตำบลสุโขทัย-ลค. นราธิวาส: โรงพิมพ์นราธิวาส*.
- ภิญญพันธ์ พจนะลาวัฒน์. (2560). *เทศบาลกับแนวคิดเมืองของราษฎร หลังปฏิวัติสยาม 2475*. หน้าจั่ว, 14, 122-149.
- วันนี้ที่ชายแดนใต้. (2561). *รัฐธรรมนูญจำลอง อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี*. สืบค้นจาก www.facebook.com/watch/?v=1683935081712986
- ศรัณยู เทพสงเคราะห์. (2561). มองลำนีกพลเมืองยุคคณะราษฎรผ่านอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญในอีสาน. *ศิลปวัฒนธรรม*. 39 (8), 74-105.
- ศราวดี วิสาพรม. (2557). *ประวัติศาสตร์สามัญชนในสังคมไทยสมัยแรกเริ่มรัฐประชาชาติ พ.ศ. 2475-2490*. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.